

POSTANOWIENIE

Dnia 7 lutego 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

SSN Bogumiła Ustjanicz

w sprawie z powództwa A. S.
przeciwko H. N. i A. N.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 7 lutego 2019 r.,
zażalenia pozwanej H. N.
na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 4 lipca 2018 r., sygn. akt I ACa (...), I WSC (...)

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 4 lipca 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) odrzucił zażalenie H. N. - pozwanej w sprawie z powództwa A. S. przeciwko H. N. i A. N. o zapłatę na postanowienie tego Sądu z 12 lutego 2018 r. o odrzuceniu skargi kasacyjnej pozwanej od wyroku z 8 sierpnia 2017 r.

W zażaleniu na postanowienie Sądu Apelacyjnego z 4 lipca 2018 r. pozwana zarzuciła, że zostało ono wydane z naruszeniem art. 95 ust. 2 pkt 1 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 300; dalej jako „u.k.s.c.”) przez błędne przyjęcie, że zażalenie na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej wyłącznie z uwagi na jej

nieopłacenie po uprzednim oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych podlega opłacie, której nieuiszczenie prowadzi do odrzucenia zażalenia.

Pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W motywach zaskarżonego postanowienia Sąd Apelacyjny zrelacjonował okoliczności, które doprowadziły do wydania postanowienia z 4 lipca 2018 r. Wskazał, że postanowieniem z 2017 r. oddalił wniosek pozwanej o zwolnienie od kosztów sądowych w związku z postępowaniem kasacyjnym, które wszczęła przez złożenie skargi kasacyjnej od wyroku tego Sądu z 8 sierpnia 2017 r. i wezwał pozwaną do opłacenia skargi kwotą 5.830 zł, a wobec bezskutecznego upływu terminu do opłacenia skargi, odrzucił ją postanowieniem z 12 lutego 2018 r.

W zażaleniu na postanowienie z 12 lutego 2018 r. pozwana wniosła o zwolnienie jej od opłaty od zażalenia, które Sąd Apelacyjny przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozpoznania bez pobrania należnej opłaty, uznając, że nie pobiera się jej od zażalenie na odrzucenie skargi kasacyjnej z uwagi na jej nieopłacenie, gdy strona kwestionuje wyłącznie przesłanki oddalenia jej wniosku o zwolnienie od opłaty. Sąd Najwyższy uznał jednak, że zażalenie zostało przedstawione do rozpoznania mimo braku fiskalnego, którym było dotknięte i zwrócił akta sprawy Sądowi Apelacyjnemu celem rozpoznania wniosku pozwanej o zwolnienie od opłaty od zażalenia oraz jej ewentualnego pobrania.

Postanowieniem z 22 maja 2018 r. Sąd Apelacyjny oddalił wniosek pozwanej o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu zażaleniowym. Postanowienie to zostało doręczone pełnomocnikowi pozwanej 28 maja 2018 r. Termin do opłacenia zażalenia minął bezskutecznie, a w konsekwencji Sąd Apelacyjny odrzucił zażalenie pozwanej na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej. Jako podstawę rozstrzygnięcia powołał art. 394¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ i 370 k.p.c. Postanowienie to dla pozwanej kończy postępowanie w sprawie, a decydujące znaczenia dla odpowiedzi na pytanie o jego prawidłowość ma wykładnia art. 95 ust. 2 pkt 1 u.k.s.c., który stanowi, że nie pobiera się opłat od zażalenia na postanowienie sądu, którego przedmiotem jest odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata

lub radcy prawnego lub ich odwołanie. Zacytowany przepis nie odnosi się wprost do postanowienia sądu odrzucającego nieopłaconą skargę kasacyjną, gdy strona, która skargę wniosła ubiegała się o zwolnienie jej od opłaty i takiego zwolnienia nie uzyskała albo uzyskała je w mniejszym zakresie niż ten, o przyznanie którego wnioskowała. W orzecznictwie udzielane były rozbieżne wypowiedzi na temat jego zastosowania do zażalenia na odrzucenie skargi kasacyjnej nieopłacone z uwagi na odmówienie stronie zwolnienia od kosztów. W postanowieniu z 11 lutego 2009 r., V CZ 4/09 Sąd Najwyższy uznał, że art. 95 ust. 2 pkt 1 u.k.s.c. nie ma zastosowania do zażalenia na postanowienie w przedmiocie odrzucenia skargi kasacyjnej, skoro w postanowieniu tym Sąd nie rozstrzyga o odmowie zwolnienia od kosztów. Odmienne stanowisko zajął w tej kwestii Sąd Najwyższy w postanowieniach z 5 stycznia 2015 r. V CZ 6/15 i z 18 września 2015 r., I CZ 85/15, w których przyjął, że jeżeli skarżący zgłosił w zażaleniu wniosek o objęcie badaniem prawidłowości postanowienia o oddaleniu wniosku o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej (art. 380 w związku z art. 394¹ § 3, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.), należy uznać, że opłata od zażalenia nie jest wymagana, skoro oparte było wyłącznie na kwestionowaniu odmowy zwolnienia od kosztów sądowych (art. 95 ust. 2 pkt 1 u.k.s.c.).

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejsze zażalenie aprobuje drugi z przytoczonych wyżej poglądów. Co do zasady bowiem odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia jest rozstrzygnięciem samodzielnie zaskarżalnym zażaleniem (art. 394 § 1 pkt 2 k.p.c.), w którym to postępowaniu zażaleniowym należy stosować wprost art. 95 ust. 2 pkt 1 u.k.s.c. Traci on taki charakter, jeśli zostanie wydane przez sąd drugiej instancji, w związku z wniesieniem przez stronę skargi kasacyjnej wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów w postępowaniu kasacyjnym. W takim przypadku postanowienie oddalające w całości albo w części wniosek strony o zwolnienie od opłaty od skargi kasacyjnej, w razie nieuiszczenia należnej opłaty i następnie odrzucenia skargi kasacyjnej, staje się dla strony rozstrzygnięciem „mającym wpływ na rozstrzygnięcie sprawy” w rozumieniu art. 380 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 zdanie pierwsze k.p.c. Postanowienie takie nie może być inaczej zakwestionowane, jak tylko na podstawie powołanego przepisu i w zażaleniu na odrzucenie skargi

kasacyjnej. Skorzystanie z takiego środka zaskarżenia sprawia, że wprowadzie bezpośrednim przedmiotem zaskarżenia staje się postanowienie odrzucające skargę kasacyjną, ale pośrednim lecz determinującym losy postanowienia zaskarżonego bezpośrednio, pozostaje odmowa zwolnienia strony od opłaty od skargi kasacyjnej. Racje systemowe przemawiają za zastosowaniem art. 95 ust. 2 pkt 1 u.k.s.c. do zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej, gdy nastąpiło ono z uwagi na jej nieopłacenie, a żalący się na podstawie art. 380 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 zdanie pierwsze k.p.c. czyni przedmiotem zaskarżenia postanowienie sądu oddalające jego wniosek o zwolnienie od kosztów.

Za taką wykładnią przemawiają także racje funkcjonalne. Sąd Najwyższy - skoro już ustawodawca ze względu na powołane wyżej uregulowania przypisał mu kompetencje do badania przesłanek zwolnienia stron od kosztów sądowych - powinien ocenić zasadność wydanego w tym przedmiocie rozstrzygnięcia możliwie najwcześniej po jego wydaniu, bez konieczności wnikania stron i sądu drugiej instancji w kolejne postępowania incydentalne związane z oceną zdolności strony do poniesienia kosztów tym razem postępowań zażaleniowych.

Akta postępowania w niniejszej sprawie zostały zwrócone Sądowi Apelacyjnemu na podstawie zarządzenia Przewodniczącego Wydziału w Sądzie Najwyższym w celu rozpoznania zawartego w zażaleniu na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej wniosku pozwanej o zwolnienie jej opłaty od zażalenia i ewentualnego wezwania o tę opłatę, a nie postanowienia Sądu, któremu - w zakresie wyrażonego w nim poglądu jurydycznego co do sposobu wykładni prawa (art. 398²⁰ k.p.c.) - można by przypisać wiążący charakter. W tej sytuacji, postanowienie Sądu Apelacyjnego odrzucające zażalenie pozwanej na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej z uwagi na jego nieopłacenie, jako sprzeczne z przytoczoną wyżej wykładnią art. 95 ust. 2 pkt 1 u.k.s.c., którą Sąd Najwyższy przyjmuje, jako mającą zastosowanie w niniejszej sprawie, podlegało uchyleniu (art. 394¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 398¹⁵ k.p.c.).